

Je nutné vrátit se k formě měřičského průzkumu a všechno ostatní ponechat průzkumu vševojskovému. Pokud i vševojskový průzkum dodá takové podklady, které z hlediska přesnosti a řízení palby budou dělostřelectvu vyhovovat, je nutné jich využít. Posláním dělostřeleckého průzkumu v oblasti zjišťování cílů je tedy získat měřičské podklady pro palbu, tj. nejen k jejímu včasnému a přesnému zahájení, ale i jejímu opravování a kontrole. Nic víc a nic méně. A k tomu mají sloužit příslušné prostředky a jednotky dělostřeleckého průzkumu.

Veřejné mínění o válce a míru

Podplukovník Milan Ždímal

Z iniciativy a za podpory ústředních orgánů strany se uskutečnil loňského podzimu celostátní sociologický výzkum veřejného mínění obyvatelstva o otázkách války, míru, armády a obrany země. Připravilo jej a řídilo vědeckovýzkumné pracoviště sociologie armády při Vojenské politické akademii Kl. Gottwalda ve spolupráci s Čs. sociologickou společností.

Při výzkumu, prvním tohoto druhu a tohoto rozsahu u nás, bylo použito tří technik. Hlavní technikou byl **dotazník**, který obsahoval čtyři bloky otázek: mírové soužití a válka, Čs. lidová armáda, příprava obyvatelstva k obraně a objektivní údaje o šetřené osobě. Druhou technikou byl **rozhovor** (interview) s vybranými funkcionáři okresních orgánů a institucí, kteří měli bližší vztah k problematice, jako např. tajemníci štábu CO na ONV, sekretáři komisí obrany při OV KSČ, tajemníci koordinačních komisí, vedoucí funkcionáři OV ČSM, SPB, atd. Rozhovor zahrnoval šest významnějších otázek, které umožnily srovnávat odpovědi funkcionářů s míněním obyvatelstva. Třetí technika byla **doplňková**: šlo o obsahovou analýzu dokumentů, týkajících se šetřené problematiky a projednávaných v určitém časovém údobí stranickými orgány na stupni okresu.

Výsledky hlavní techniky, dotazníku, byly zpracovány strojově za použití statistické procedury.

Anketěři předložili dotazník celkem 7500 občanům ve věku 15–60 let, kteří byli vybráni náhodným výběrem. Ti jej po vyplnění vraceli poštou. Celkem se vrátilo přes 5000 dotazníků a bylo vyhodnoceno 4930 dotazníků. Procento návratnosti je ve srovnání s analogickými výzkumy vysoké. Vzorek 4930 dotázaných (respondentů) vcelku odpovídá svým složením základnímu souboru našeho obyvatelstva vůbec. Proti této celkové populaci je ve vzorku vyšší procento mužů a vyšší procento členů KSČ.

Uveřejňujeme v tomto čísle „VOJENSKÉ MYSLI“ vědeckou informaci o výsledcích mínění obyvatelstva, zkoumaných hlavní technikou, tj. dotazníkem, a to pokud jde o výsledky veřejného mínění k problematice války, míru, mírového soužití. V příštích dvou číslech na ni naváží vědecké informace o dalších dvou hlavních blocích otázek z dotazníku — o našich ozbrojených silách a o přípravě obyvatelstva k obraně.

Především výslovně, že šlo o výzkum veřejného mínění obyvatelstva, tedy výzkum názorů občanů o dané objektivní realitě. Veřejné mínění je odrazem této objektivní reality v myslích lidí, je míněním společenského subjektu a jako takové má různou kvalitu, více či méně věcně odrážející tuto objektivní realitu. Bližší zkoumání by zjistilo, jaké to jsou vlivy, jež formují veřejné mínění obecně i mí-

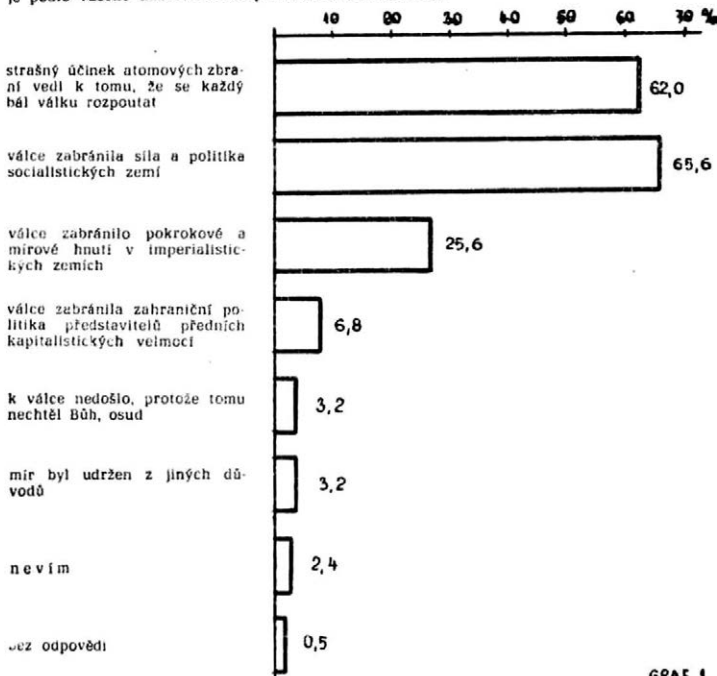
Názory — ohlasy

nění o určitých otázkách zvlášť. To je ovšem problematika veřejného mínění jako sociologické a sociálně psychologické kategorie a není předmětem těchto informací.

celkové procento odpovědí je vyšší než 100 %.

Na tuto otázku navazovala další, týkající se mínění lidí na otázky války a míru v budoucnosti. Otázka zněla:

Je skutečností, že v uplynulých dvaceti letech se podařilo udržet světový mír. Co je podle Vašeho názoru hlavní příčinou zachování míru?

GRAF 1

Veřejné mínění o mírovém soužití

Část otázek prvního bloku dotazníku se týkala problematiky možnosti udržení míru či možnosti války. Za tím účelem obsahoval dotazník několik otázek. Odpovědi dotázaných respondentů jsou zpracovány v procentech.

Na otázku, čím si občané vysvětlují skutečnost, že se v uplynulých dvaceti letech podařilo udržet mír a co je podle jejich názoru hlavní příčinou zachování míru, jsme obdrželi celou škálu odpovědí. Jejich rozložení ukazuje **graf 1**. Zahrnuje procenta odpovědí celkem; dotázaní totiž měli z několika možných odpovědí, jež byly v dotazníku předtištěny, označit několik těch, s nimiž souhlasí. Proto také

„Domníváte se, že kapitalismus a socialismus budou žít v míru, nebo máte názor, že mezi nimi dojde dříve či později ke světové válce?“

Jaké byly odpovědi, ukazuje tato tabulka:

1. Budou určitě žít v míru	14,8 %
2. Pravděpodobně budou žít v míru	52,1 %
3. Pravděpodobně dojde mezi nimi dříve či později k válce	19,2 %
4. Určitě mezi nimi dojde k válce	2,6 %
5. Nevím	10,3 %
6. Bez odpovědi	1,0 %

Dotázaní, kteří míní, že socialismus a kapitalismus budou pravděpodobně žít v míru (odpovědi ad 2), vyjadřují svůj názor v souladu s vědeckou hypotézou,

obsaženou v dokumentech mezinárodního komunistického hnutí, že války v současnosti nejsou nevyhnutelné a lze jim zabránit, i když možnost války nelze vyloučit. Dotázaní, kteří odpovídali ad 1, ztožňují možnost udržení míru se skutečností a posuzují tuto problematiku optimističtěji, než ve skutečnosti je.

K tomu, abychom mohli blíže zjistit motivy toho či onoho mínění k předešlé otázce, položili jsme otevřenou otázku: „Proč tak soudíte?“

Odpovědělo na ni jen 68,2 % dotázaných. To svědčí o tom, že značná část obyvatelstva, která má určitý názor na možnost udržení míru či na možnost války, jej nedovede zdůvodnit. Jejich mínění je nevyhraněné.

Ti, kteří svůj názor uvedli, tj. oněch 68,2 %, zdůvodňují v 50,7 %, proč mír bude určitě či pravděpodobně udržen. To jsou tedy ti, kteří na předcházející otázku volili odpověď 1 nebo 2. Zbylá část, tj. 17,5 %, zdůvodňuje, že dříve či později dojde mezi socialismem a kapitalismem určitě nebo pravděpodobně k válce. Motivy jejich mínění jsou zajímavé. Pro ome-

zený rozsah této informace však není místa na jejich analýzu.

Zajímavé je dále, jak posuzují občané jako jednotlivci své vlastní, osobní možnosti podílet se na zachování míru. Proto jsme položili další otevřenou otázku:

„Domníváte se, že můžete něco udělat pro zachování míru, nebo máte názor, že v tomto směru nemáte žádný vliv?“

Odpovědi v procentech ukazuje graf 2.

Na první pohled zaráží vysoké procento odpovědí „Nemám vliv“ a „Bez odpovědi“. Odpovědi, že pro zachování míru může člověk nejvíce udělat poctivou prací, byly zřejmě ovlivněny známou tézí „Buduj vlast, posilíš mír!“, která je ovšem jednostranná: sebesilnější ekonomika a morálně politická jednota země ještě nevytváří automaticky její silnou obranyschopnost.

Mínění o charakteru a důsledcích války

Několik otázek dotazníku bylo věnováno zjištění mínění obyvatelstva o charakteru a následcích války a o možnostech omezení války ve střední Evropě. Tabulky obsahují odpovědi v procentech.

Na otázku „V případě, že by došlo ke světové válce, domníváte se, že by v ní ...“

odpovědělo

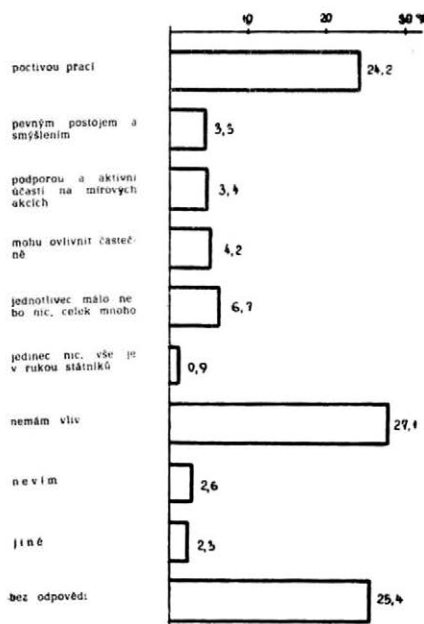
1. byly použity jaderné zbraně	62,5 %
2. válčící státy by se zdržely použití JZ	25,0 %
3. nevím	11,7 %
4. bez odpovědi	0,8 %

Táž otázka byla položena při rozhořování funkcionářům. V jejich odpovědích se častěji než u obyvatelstva vyskytoval názor, že JZ by byly použity — 73,6 %, a obdobně že by JZ nebyly použity — 25,7 %. Odpovědi „nevím“ nebo nejasné byly u funkcionářů minimální: jen 0,7 %.

Na otázku „Jaké důsledky by podle Vašeho názoru měla světová jaderná válka?“ dotázaní odpověděli:

1. skončila by vítězstvím socialistického tábora	11,1 %
2. skončila by vítězstvím, imperialistického tábora	1,0 %
3. nebylo by vítězů ani poražených, protože svět by byl zničen	78,9 %
4. nevím	8,4 %
5. bez odpovědi	0,6 %

Je zajímavé porovnat tyto odpovědi s míněním obyvatelstva o poměru sil.

GRAF 2

Názory — ohlasy

Na otázku „**Jaký je podle Vašeho názoru vojenský poměr sil mezi imperialistickými zeměmi a socialistickým táborem**“ dotázaní odpověděli:

1. socialistický tábor má vojenskou převahu	29,3 %
2. vojenské síly jsou vyrovnány	47,8 %
3. socialistický tábor je vojensky slabší	5,2 %
4. nevím	17,0 %
5. bez odpovědi	0,7 %

Již z letmého srovnání odpovědí vyplývá, že jen část dotázaných, která je přesvědčena o vojenské převaze socialistického tábora, míní, že by v případné světové válce zvítězil. Blíží analýza si vyžádá zjistit vnitřní korelace mezi těmito otázkami, abychom dostali přesnější celistvější obraz.

Konečně jsme položili otázku: „**Domníváte se, že může v blízké budoucnosti dojít ve střední Evropě k válečnému střetnutí, které by však nepřerostlo ve světovou válku?**“

Odpovědi občanů byly tyto:

1. K takové válce v žádném případě nemůže dojít	39 %
2. k takové válce určitě dojde	2,2 %
3. spíše nedojde	28,9 %
4. spíše dojde	4,0 %
5. nevím, nemohu posoudit	25,9 %
6. neodpověděli	1,1 %

Na první pohled je vysoké procento odpovědí „nevím, nemohu posoudit“. Tyto odpovědi jsou běžné při výzkumech veřejného mínění v těch případech, klade-li občanstvu otázku, která vyžaduje vysoce odborné znalosti dané problematiky.

Mínění o viníku mezinárodního napětí

V problematice mezinárodních vztahů zaujímají názory na viníka napětí klíčové místo. Do značné míry předurčují mínění obyvatelstva o konkrétních mezinárodně politických otázkách, jeho posuzování politiky té či oné strany v mezinárodních sporech či krizových situacích. V dotazníku na otázku: „**Myslíte, že viníkem mezinárodního napětí jsou:**“

	odpovědělo
1. imperialistické kruhy	51,1 %
2. socialistické země	0,5 %
3. obě strany	28,4 %
4. národně osvobozené hnutí v bývalých koloniích a politickoekonomicky závislých a zaostalých zemích	9,3 %
5. nevím	9,3 %
6. bez odpovědi	0,8 %
7. nejasná odpověď	0,6 %

Otázka se záměrně ptala na **viníka napětí**, měla tedy výrazný morální aspekt.

socialistické země by měly být iniciátory jednání o okamžitém zastavení bombardování VDR a odchodu amerických vojsk z jižního Vietnamu

socialistické země by měly svými ozbrojenými silami poskytnout přímou vojenskou podporu lidovým ozbrojeným silám ve Vietnamu

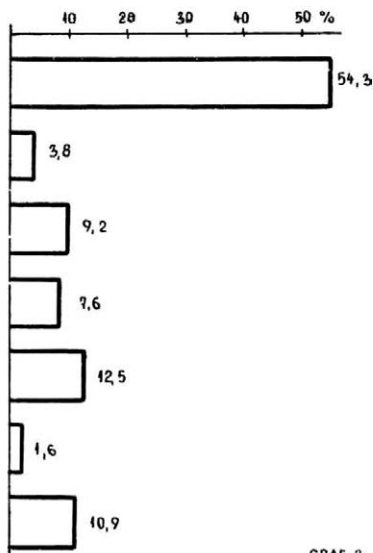
socialistické země by měly být iniciátory takového jednání, které by vedlo k ukončení války i za cenu, že by americká vojska zůstala na území jižního Vietnamu

lid soc. zemí by měl přispět obyvatelstvu VDR postiženému nálety USA, hmotnou pomocí (např. léky, ošacením, potravinami...)

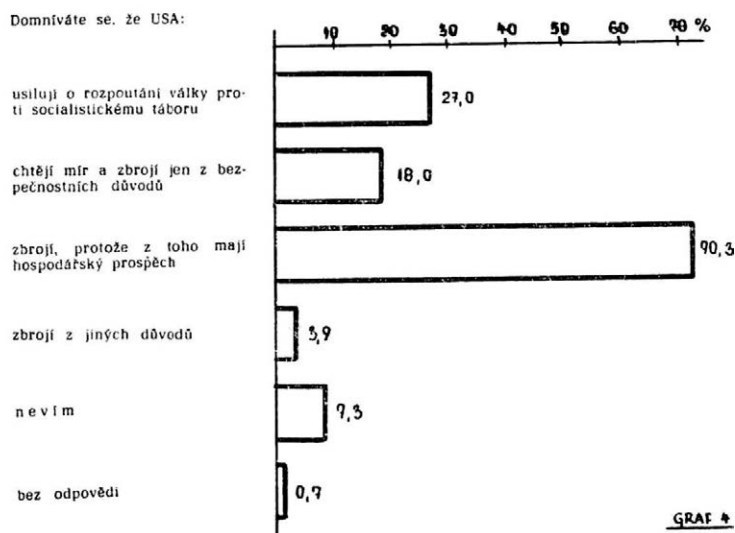
socialistické země by neměly žádnou z těchto forem zasahovat do vietnamského problému, neboť by tím zhoršily mezinárodní situaci

mám na tuto otázku jiný názor

bez odpovědi

GRAF 3

Poměrně četné je procento odpovědí, které přisuzuje vinu oběma stranám. U těchto dotázaných zřejmě splývá pojem viníka se zkreslenou představou třídního boje, přisuzující vinu oběma stranám, bez posuzování, antagonistických motivů jejich zahraniční politiky.

Další otázka sledovala porovnání obecného mínění o viníkovi mezinárodního napětí s konkrétní napjatou mezinárodní situací, zaviněnou agresí USA ve Vietnamu. Otázka zněla:

„Co je podle Vašeho názoru hlavní příčinou napjaté situace ve Vietnamu?“

Otázka měla otevřený charakter, tzn. že na ni dotázaní odpovídali volně, podle vlastního svého uvážení. Kategorizováním jsme získali tyto skupiny odpovědí:

1. politika imperialistických států 19,8 %
2. USA: chtějí se ve Vietnamu udržet z hospodářských důvodů 8,7 %
3. USA: chtějí se ve Vietnamu udržet z vojenskostrategických důvodů 7,7 %
4. USA: chtějí zabránit politickému vývoji ve Vietnamu a ve světě 8,9 %
5. ve Vietnamu jde o střetnutí mocenských zájmů 6,3 %

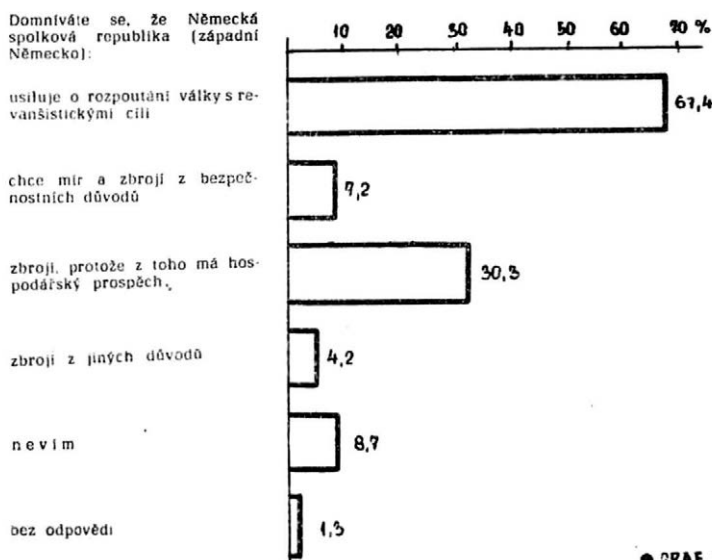
6. vnitropolitická situace ve Vietnamu 3,3 %
7. pomoc socialistického tábora 1,5 %
8. jiné příčiny 3,2 %
9. nevím 16,4 %
10. bez odpovědi 24,7 %

Srovnáním s předcházející tabulkou zjistíme prudký vzestup odpovědí „nevím“ a „bez odpovědi“. Sečteme-li odpovědi 1 až 4, dostaneme 45,1 % občanů, kteří míní, že viníkem ve Vietnamu jsou USA. Je to nižší procento než u otázky po viníku napětí. Část dotázaných odmítla otevřeně přisuzovat vinu určitému společenskému subjektu v konkrétním konfliktu, přestože průběh konfliktu v době, kdy se výzkum v terénu konal, tj. v září 1965, naprosto jasně svědčil o agresí USA jakožto hlavní příčině vietnamské krize.

Konečně není bez zajímavosti ani graf 3, zachycující odpovědi občanů na otázku „Jakým způsobem by měly socialistické země přispět k řešení vietnamské otázky“. Dotázaní v případě souhlasu zakroužkovali jednu odpověď, kterou považovali za nejdůležitější.

Už na prvý pohled zarazí poměrně vysoký počet odpovědí, že socialistické země by neměly vůbec nijak zasahovat do vietnamského problému, protože by tím

Názory – ohlasy

● GRAF 5

zhoršily mezinárodní situaci: 12,5 %. Zde se vyskytuje mínění respondentů, kteří mají za to, že viníkem napětí jsou obě strany a že by se tedy i naše země měly zdržovat veškeré iniciativy a zásahů.

Mínění o vojenské politice USA a NSR

Konečně byly v tomto bloku dotazníku položeny otázky, týkající se vojenské a zbrojní politiky USA a NSR. Šlo o zjištění mínění, jak dotázaní posuzují motivy této politiky ve vztahu k válce a míru.

Na otázku: „Domníváte se, že USA usilují o rozpoutání války, či chtějí mír nebo zbrojí, protože z toho mají hospodářský prospěch, popřípadě z jiných důvodů,“ odpověděli dotázaní (viz graf 4):¹⁾

Obdobná otázka byla položena pokud jde o NSR (viz graf 5):

Už na první pohled je zřejmá rozdílnost v posuzování vojenské politiky USA a NSR (rozdíl počtu prvních dvou odpovědí). U obou však trvá myšlenkový stereotyp, že významnou, ne-li hlavní příčinou zbrojení je hospodářský prospěch. Tento stereotyp byl léta vytvářen v prostředcích našich masových komunikací, přestože podíl zbrojní výroby na ekonomickém rozvoji byl podstatně menší, než jsme se domnívali. V případě NSR tomu bylo dokonce tak, že právě díky tomu, že začátkem padesátých let nemusela vynakládat prostředky na zbrojení, začala dosahovat prudkého ekonomického rozmachu.

¹⁾ Vzhledem k tomu, že dotázaní mohli zakroužkovat jednu, nejvýše dvě odpovědi, přesahuje celkové procento odpovědí 100 %.